

ΠΡΟΣΘΕΤΟ ΠΡΑΓΜΑΤΟΛΟΓΙΚΟ ΥΛΙΚΟ ΣΤΟ Β' ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ

ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΕΣ

- Στ. 616. Κόρη του βασιλιά των Κιλικίων Ηετίωνα, η πιστή και αφοσιωμένη σύζυγος του νεκρού πλέον Έκτορα.
- Στ. 683. Πρβλ. Ευριπίδη *Ελένη*, στ. 574-5 «Πολύ σοφός —όχι δικός μου— λόγος· η πιο μεγάλη δύναμή 'ναι η ανάγκη» (μτφ. Τ. Ρούσσος). Η έννοια της ανάγκης ως ακαταμάχητης και αναπόδραστης δύναμης θεοποιήθηκε νωρίς στην αρχαία ελληνική μυθολογία. Θεωρούνταν κατά περίπτωση κόρη του Κρόνου, αδελφή της Δίκης, μητέρα των Μοιρών ή της Ειμαρμένης· στην ουσία, πάντως, ταυτιζόταν με το πεπρωμένο.
- Στ. 687-9 «Μα έχεις κι άλλα ... ανταγωνίζονται»: τα λόγια της Εκάβης δείχνουν ότι δεν έχει καταλάβει τι ακριβώς σημαίνει το «κι άλλα» της Ανδρομάχης και το συσχετίζει με τις ήδη γνωστές απώλειες —του Πριάμου και του Έκτορα.
- Στ. 702. Πρβλ. Ευριπίδη *Ιφιγένεια η εν Αυλίδι*, στ. 1250-3 «Ένα θα πω κι οι αντίλογοι όλοι πέφτουν· το φως αυτό γλυκό στον άνθρωπο είναι να το θωρεί, κι ο κάτω κόσμος πίκρα· τρέλα είν' ο πόθος του θανάτου. Κάλλιο ζωή άθλια παρά θάνατος ωραίος» (μτφ. Θρ. Σταύρου).
- Στ. 705. Παρεμφερής είναι η αντίληψη που εντοπίζεται στον σοφόκλειο *Οιδίποδα Επί Κολωνών*, στ. 1225-8: «Το να μην έχεις γεννηθεί, αυτό είναι το καλύτερο· το δεύτερο καλό, αν έχεις γεννηθεί, να πας το γρηγορότερο εκεί απ' όπου βγήκες» (μτφ. Δ. Ν. Μαρωνίτης).
- Στ. 715-24: τα χαρακτηριστικά της ενάρετης συζύγου αποτυπώνονται σε μία σεμνή, μετρημένη, *σώφρονα* συμπεριφορά, από την οποία δεν λείπει και η «διπλωματία» (στ. 723-4). Είναι μάλλον προφανές ότι στην εικόνα της Ανδρομάχης προβάλλεται η συζυγική αρετή όπως την αντιλαμβανόταν ο Αθηναίος του 5^{ου} αιώνα π. Χ. Αυτή η «αρσενική» αντίληψη για την ιδανική γυναίκα συνέβαλε στο να εδραιωθεί για τον Ευριπίδη η φήμη του μισογύνη.
- Στ. 728. Ο Αχιλλέας σκότωσε τον Έκτορα και ο Νεοπτόλεμος τον Πρίαμο.
- Στ. 741-2. Οι στίχοι θυμίζουν την περίφημη σκηνή της *Ιλιάδας*, όπου η Ανδρομάχη συναντιέται με τον Έκτορα στα τείχη της Τροίας: «Έχτορα τώρα εσύ πατέρας μου και σεβαστή μου μάνα κι αδέρφι, εσύ και λεβεντόκορμος στην κλίνη σύντροφός μου» (Ομήρου *Ιλιάδα*, Ζ, στ. 429-30, μτφ. Ν. Καζαντζάκης – Ι. Θ. Κακριδής).
- Στ. 753-762: η παρομοίωση πόλης που *κλυδωνίζεται* από πολιτικές ταραχές με πλοίο σε τρικυμία είναι συνηθισμένη, τόσο στη λυρική ποίηση όσο και στην τραγωδία. Εδώ, ωστόσο, η Εκάβη δεν συγκρίνει την πόλη αλλά τον εαυτό της: όπως οι ναύτες αντιμετωπίζουν τη μεσαία ένταση καταιγίδα αλλά στην πολύ σφοδρή παραιτούνται, έτσι και η ίδια είναι παραδομένη στην υπέρμετρη δυστυχία της. Το «Σε ζωγραφιές τα είδα. Μού τα ιστόρησαν» αφενός επιτρέπει να υποθέσουμε ότι στην εποχή του Ευριπίδη θα ζωγραφίζονταν θαλασσινά θέματα, αφετέρου θυμίζει τον Ιππόλυτο στην ομώνυμη τραγωδία, που, αναφερόμενος στην ερωτική πράξη, λέει «Δεν ξέρω αυτήν την πράξη παρά από ζωγραφιές κι από κουβέντες» (Ευριπίδη *Ιππόλυτος*, στ. 1004-5, μτφ. Κ. Βάρναλης).

- Στ. 781. Για ακόμη μία φορά, όπως είχε κάνει και για την τύχη της Πολυξένης (στ. 280-8), ο Ταλθύβιος δίνει σκοτεινή και αμφίσημη απάντηση.
- Στ. 790. Το νόημα της κατάρας είναι η ανδρεία και οι νίκες του Οδυσσέα να φέρουν στα παιδιά του την ίδια τύχη με τον γιο του Έκτορα.

Στ. 796. Ο Ταλθύβιος συνιστά υπομονή και ρεαλιστική αποδοχή της πραγματικότητας. Πρβλ. Ευριπίδη *Εκάθη*, στ. 227-8, «Ξέρεις πως βρίσκεσαι σε άσχημη θέση, ξέρεις πως δύναμη δεν έχεις. Σοφός είν' εκείνος που και μέσα στη συμφορά λογικεύεται» (μτφ. Γ. Γεραλής).

Στ. 800. Οι κατάρες της Ανδρομάχης θα αποτελούσαν κακό οινόν για την επιστροφή των Ελλήνων στην πατρίδα.

Στ. 817. Η παρομοίωση της μάνας που προστατεύει το παιδί της με το πουλί που σκεπάζει με τη φτερούγα τον νεοσσό του είναι συνηθισμένη στον Ευριπίδη.

Στ. 838. Η απαρίθμηση μοχθηρών θεοτήτων ως πατέρων της ενισχύει την αντίληψη ότι η Ελένη λειτούργησε ως θεόσταλτο όργανο τιμωρίας και καταστροφής της Τροίας.

Στ. 860. Ο συναισθηματισμός και η ανθρωπιά του Ταλθύβιου έχουν ήδη φανεί: δεν είναι απίθανο, λοιπόν, τα λόγια των στ. 853-6 ο κήρυκας να τα απευθύνει λιγότερο στον Αστυάνακτα και περισσότερο στον εαυτό του.

ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΕΣ

Σύνταξη σχολίων: Σπύρος Πετρίτσας